

Bakú [? Kasım 1920]

"B.M.M. Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine,

1. Süleyman Sami yoldaş vasıtasıyla gönderilen mektubunuz muhteviyatı gerek Rusya'daki teşkilâtlarımız, gerekse Üçüncü Enternasyonal mehafilinde hüsn-ü tesir hasıl etmiş, mazlum memleket ve halkımızın da esaret ve sefaletten kat'iyen kurtulmasına matuf maksad-ı müştereke elbirliğiyle çalışılması hususundaki azmimiz kesb-i kuvvet etmiştir. Bunun da tasavvurdan fiile geçmesi için Türkiye'de de cabecâ ve hemen kendiliğinden doğmaya başlayan komünist teşkilâtlarının kanunî bir şekle sokulması iktiza eder. Gerek bu hususu temin ve gerekse umumiyetle münasebet tesis etmek üzere zat-ı âlilerinin de teklifi vechile salâhiyeti vâsiayı haiz heyet bugünlerde nezd-i âlinize münteha-i azimettir.

2. Kıyam ordularının Şark cephesindeki muvaffakiyetli harekâtı burada hüsn-ü tesir hâsıl etmiş ve ancak son zamanlarda taraf-ı âlilerinden hiçbir rabita ve muvasala kuryesinin de gelmemesi celb-i dikkat etmiş olmasına binaen, vaziyetî tahkik ve daha kuvvetli münasebetler tesis edilmek üzere Medivani yoldaşın riyaseti altında bir heyet o tarafa izâm olunmuştur.

Ermeni hudutları aşırı vâki olan mezkûr harekât münasebetiyle efkâr-ı umumiye de hasıl olan bazı tereddütler tebligatımız sayesinde teskin edilmiş ve bu harekâttan Ermeni amele ve rençber halkının mutazarrır olmayacağı, maksadın ise arada Antanta acentalığı ederek birçok tesvilât ve cinayetten çekinmeyen Taşnak hükümetinin tedibine matuf olduğu tebliğ edilmiştir.

Tarafımızdan da vâki olan bu tebligat efkâr-ı umumiye de hüsn-ü tesir etmiş olmalı ki, Türklerin barbarlıkları hakkında eskidenberi mutad olan propagandalar bu sefer başgöstermemiştir. Hatta Ermeni komünistleri matbuatta Türk harekâtına taraftar görünmeseler de, harbin zuhurunda Anadolu kıyamcılarını haklı gösterecek havadisler neşrine devam etmektedirler.

Herhalde "Ermeni Kıtali" şeklinde Rusya ve Avrupa proletaryasının efkârını Anadolu harekâtının aleyhine kaldıracabilecek ve kaiye mahal verdirilmeyerek, bizim de yalancı çıkarılmamamızı ricaı lüzumsuz addetmiyoruz.

3. Wrangel'in muvaffakiyetsizliği, Anadolu'nun ise Garp ve Şark cephelerini temin etmesi üzerine, İngilizlerin de B.M.M. hükümeti ile itilâf münasebatına giriştiği yolundaki vait son günlerde kuvvet bulmasıyla, buna da böyle bir itilâfın Anadolu kıyamcılarına şimdiye kadar kazandıklarını kaybettireceğini, İngilizlerin Anadolu'yu Sovyetler üzerine sevkettirebilecek maddî ve manevî her vasıttan mahrum bulunduğu, ancak kıyamcıların Rusya ile daha kuvvetli ve faal bir münasebata girişmek istediklerini söyledik ki, bu fikirlerde hata etmediğimizi sanıyoruz.

4. Erkamız tarafından Anadolu harekâtına yardım olmak üye-

re, teşkilinden evvelce malûmat verdiğimiz Türk Kızıl Alayı, merkezi heyet âzâsından Mehmet Emin yoldaşın kumandası altında, takriben üç hafta evvel Nahcivan tarikiyle Kâzım Karabekir Paşa emrine girmek üzere gönderilmiş ise de bu sırada Şark Cephesinin tecavüze geçmesi, Taşnakların Nahcivan yolunu kapamalarına sebep olarak, askerinin Anadolu'ya is'ali mümkün olmamıştır; ancak alayımız Kerüsiden başlayarak Pazarçayına doğru yaptığı harekât muvaffakiyetlerle neticelenmiş ve düşman kuvvetinin büyük zayıfına sebebiyet vermiştir, askerimizden 11 zayıf ve 20 kadar hafif yaralı vardır. El'an kış şiddetle hüküm ferma olmasına mebni, askerimiz Agrama istirahate çekilmiştir. Delican tarikiyle izamları temin olunmak üzere lâzım gelen mesai sarf olunmaktadır.

5. B.M.M.'nin Azerbaycan'da mümessili Memduh Şevket bey Bakû'ya gelir gelmez, muvaffakiyetli ifa-i vazife etmesi sebepleri temin edilmiş ve kendisi maruf inkılâp erkânı ile ve ezümle son günlerde burada bulunan Rusya Halk Komiserleri Şûrası ezâsı Stalin yoldaşla da tanıştırılmıştır.

Stalin yoldaşla iki saat kadar devam eden bu mülâkat neticesinin Memduh Şevket bey tarafından arz edilmiş bulunduğunu tahmin etmekle beraber, iki üç noktayı buraya ilâveye lüzum görüyoruz.

Stalin yoldaş bir kere Rusya Şûralar Hükümetinin Anadolu'daki millî kıyam hareketine, bütün Şark milletlerine nümune-i imtisal olacağı bir mühim vak'a-i tarihiye olarak baktığını ve bu hareketi takviye için her fedakârlığı yapmaya hazır olduğunu söyledikten sonra, şimdiye kadar büyük nisbette yardımda bulunmadıysa, bunun sebebi Anadolu ile esaslı bir münasebetin ancak fiilen son günlerde teessüs edebilmiş olmasıyla izah ediyor. Diğer cihetten Anadolu harekâtı başladıktan sonra, Kızıl Ordu'nun bitaraf kaldığı hakkındaki sözlerin müessir olmadığı, bugün Nahcivan cephesindeki harekât mühimce kuvvetleri işgal ettiği gibi, Kırım işi girer girmez, ilk plânda Kafkasya harekâtına kuvvet verileceği bildirilmiştir. Stalin yoldaş üçüncü mühim bir meseleden daha bahseyledi:

Enver Paşa ve rüfekaasının Rusya'da hüsn-ü kabul görmeleri, bunların kıyamcı Anadolu için çalışmaları şartıdır. Kendilerine maddî yardımlarda da bulunulduğuna göre, bunların Anadolu cephesini bozarak dahili ihtilâflar ihdasına teşebbüsleri ihtimali var mıdır? Memduh Şevket bey sebeplerini izah ve Enver Paşa ve rüfekaasına yardımda devam olunabileceği cevabını vermiştir.

Buralarda Komünist namı altında eskidenberi faaliyette bulunan Dr. Fuat beyin Anadolu hareketini —milliyetçilikten muarra göstermek şartıyla— bir çoban hareketi olarak teşrihe çalışması ve esasen komünistlikle de alâkası olmaması itibarıyla teşkilâtımızla münasebeti kat'olunmuştur. Mumailayhin ahiren Bekir Sami beyin

birkaç [ay] evvelki bir istifsarına istinaden, kendisini Anadolu B.M.M. Hükümetinin Rusya'da sefiri olarak ilân ile bir mühür de kazdırarak, Azerbaycan hükümetinden dört milyon ruble talebine kalışması vaziyeti çirkin bir şekilde sokmuştur.

Rusya Şûralar Hükümeti nezdinde mümessillik [edecek] zatın kıyam hareketinde mevki kazanmış, faal inkılâpçılardan intihabı muvafık olur fikrindeyiz.

7. Teşkilâtımız Bakû Kongresinde bir program ve teşkilât nizamnamesini kabul ile fırka haline geçtikten sonra, memlekette takip edeceği siyaseti tayin eylemiştir. T.K.F.'nin B.M.M. Hükümetini, emperyalist devletlerle mübareze bulunduğü müddet zarfında bütün kuvvetiyle müzaherete, harp cephelerinde zaaf ve teşettüte sebep olacak her türlü ifratkârlıktan tevakkîye karar verdiği gibi, zulm ve iğtisaba karşı mübareze hislerinin halk sinesinde derinleşmesini temin etmek üzere fırka faaliyetine geçmeğe lüzum görmüştür ki, bunun şekl-i kanunide cereyanı için B.M.M. Hükümetince diriğ-i müsaade olunmayacağı memul edilmektedir. T.K.P. hakkında mektubumuzu takdim eden yoldaş malûmat verecektir.

Emperyalizm esaretinden ve B.M.M. Hükümetinin bu yolda açılan inkılâp cephesinde mevki-i şeref tutmağa muvaffakiyetini temenni ve teyid-i ihtiram eyley.

TKP Merkez Heyeti
Reisi: Mustafa Suphi
Kâtibi: Ethem Nejat'

Dr. Samih Çoruhlu, "İstiklâl Savaşında Komünizm Faaliyeti 12-13," *Yeni İstanbul*, 12-13 Temmuz 1966.

[Bu yazı dizisini takma-adla kaleme alan Prof. Dr. Akdes Ni-met Kurat, aktardığımız mektubun altına *Helsinki, Yliopiston Kirjasto, Turcica-Russica* kaydını koymuştur. Ben, *Yliopiston Kirjasto*'nun Üniversite Kütüphanesinin Fince adı olduğunu öğrenince, söz konusu kuruma bir mektup yazarak, bu belge hakkında daha geniş bilgi istedim. Kütüphaneci Bn. Aila Lassila'dan aldığım 1.9.1976 tarihli cevapta, *Turcica-Russica*'nın Rusya'da basılmış Türkçe yayınlardan oluşan bir bölüm olduğu açıklanmaktadır. (Finlandiya, 1827-1917 yılları arasında Rusya'da basılan her türlü yayından bir derleme nüshası almış.) Bn. Lassila, Prof. Kurat'ın bu bölümde çalıştığını hatırlamakta ve söz konusu mektubun suretini, buradaki basılı yayınlardan birinde bulmuş olabileceğini sanmaktadır. Kütüphanenin Elyazmaları bölümünde ise, böyle bir mektup bulunamamıştır.]